

PIOTR BRONIEWICZ*

SPORT AND CULTURE ARCHITECTURE
FOR SMALL COMMUNITIES
ON THE EXAMPLE OF THE ICELANDIC EXPERIENCE

ARCHITEKTURA KULTURY I SPORTU
DLA MAŁYCH SPOŁECZNOŚCI
NA PRZYKŁADZIE DOŚWIADCZEŃ ISLANDZKICH

Abstract

The article touches upon the problem of access to sports and culture centres in small communities. On the example of Icelandic experiences, solutions were put forward, which allow the use of sports- and culture complexes. Examples were discussed, which show the diversity of architectural designs, utilized in the implementation of particular buildings. The following article presents an opportunity to see how suitable shaping of functional architecture, adapted for the needs of a small community, motivates its members. In a global perspective it facilitates evasion of much pathology, which result from the stagnation of social life, and allows a development and achievement of successes for the representatives of a given nation. It is very visible on the example of Iceland, which ensures, despite difficult climatic conditions and low population density that its citizens enjoy a very high standard of living and have access to sports and culture.

Keywords: sports architecture, culture architecture, small communities, Icelandic architecture

Streszczenie

W artykule poruszono problem dostępu małych społeczności do obiektów sportowych oraz budynków kultury. Na przykładzie doświadczeń islandzkich przedstawiono rozwiązania umożliwiające korzystanie z kompleksów sportowo-kulturowych. Omówiono przykłady pokazujące różnorodność założeń architektonicznych zastosowanych przy realizacji poszczególnych gmachów. Poniższy tekst daje możliwość przyjrzenia się, jak odpowiednie kształtowanie architektury użytkowej dostosowanej do potrzeb małych społeczności aktywizuje członków danej wspólnoty. W globalnym ujęciu pozwala na uniknięcie wielu patologii wynikających ze stagnacji życia społecznego oraz umożliwia rozwój i odnoszenie sukcesów przez reprezentantów danego narodu. Wszystko to doskonale widać na przykładzie Islandii, która zapewnia, pomimo trudnych warunków klimatycznych i niskiej gęstości zaludnienia, bardzo wysoki poziom życia swoim mieszkańcom oraz szeroki dostęp do sportu i kultury.

Słowa kluczowe: architektura sportowa, architektura kultury, małe społeczności, architektura islandzka

DOI: 10.4467/2353737XCT.15.064.3864

* M.Sc. Arch. Piotr Broniewicz, Institute of Urban Design, Faculty of Architecture, Cracow University of Technology.

1. Introduction

Iceland, a country situated near the polar circle, can be characterized by very unfavourable climatic conditions. Especially difficult are the extensive periods with practically no sunlight. There is also heavy precipitation and strong winds. A feature typical for places with extremely difficult living conditions is the small population in particular settlements. In a difficult climate it is necessary to stimulate local communities, both to activities in the field of sport and culture. For centuries, church was the centre of social life for members of isolated communities and in many settlements, it is still where social activities are undertaken. In time, with the decreasing role of the Lutheran church on the island and bigger expectations when it came to universality of buildings, alternative solutions began to be sought in order for given places to perform the role of common public space. It was necessary to count the costs, similarly as in other European countries, and so the buildings had to host many functions that could fulfill the various needs of communities [1, p. 23-26]. Especially two types of buildings are very popular, community centers and multi-function halls. During the last 20 years, many buildings were constructed in order to perform the function of integrating local communities, both in the capital and in smaller towns. They were not only new constructions, but also redeveloped existing ones, whose function changed. Easy access to such places and possibility of partaking in proposed sports and arts workshops has directly translated into the number of well-known Icelanders in the world, who achieved success in different avenues of culture, science and sport. There are numerous musicians: Bjoerk, Emiliana Torrín or Sigur Rós, or sportspeople (footballers and handball players). It is necessary to remember that the whole island is the size of $\frac{1}{4}$ of the surface of Poland and inhabited by only 325,000 people. In this context, the number of well-known Icelanders becomes even more impressive. This effect would have not been possible without the continuously improved (despite the crisis) sports and culture infrastructure. Many of implemented solutions could be transferred directly to Poland, thus stimulating the inhabitants of the parts of the country, which are particularly underdeveloped when it comes to such infrastructure - there would be an increase in the standard of living in local communities. This would have a positive influence on cultural awareness and physical activity. It would also be a chance to enrich the landscape of many, often uninteresting architecturally towns with new, original buildings, which can be seen in Iceland – the topic of this article.

2. Culture Architecture

The most important cultural building in Iceland is without doubt the Harpa conference centre, designed by Henning Larsen and the Batteríð office in Reykjavík. The building plays a significant role as the centre of national culture. It is also considered to be one of the most ambitious implementations of community buildings in recent years in the world [2, p. 245-257]. Before 2011, when it was open to the public, one of the more important places which enabled access to high culture was the Nordic House (Illustration 1), erected in 1968 and designed by Alvaro Aalto. The building, in its scale and functionality, perfectly suited the needs of the then citizens of the capital. Its influence on the modern architecture of community centres, dispersed in the whole Iceland, is very clear. It was brought to existence as a result of cooperation of Nordic countries as part of the Nordic Council, whose aim is to preserve the common values and culture. In later years, similar buildings were designed, among others in the Faroe Islands. The functional program assumes the existence of a multi-purpose hall, in which it is possible to host concerts, lectures or conferences. The second important feature is the library, which so far has gathered more than 30,000 volumes. There is also a café and offices. The architect pays particular attention to inscribing the building into the surroundings; he tries to create a symbol that connects people and nature. It introduces a very clear horizontal division – a white base – a reference to Iceland's numerous glaciers – and navy blue

upper floor, whose shape according to some symbolizes the waves of the nearby ocean, and to others – it is a reference to the mountain range, which is the background of Iceland’s capital. The building, even though not new, still surprises with the freshness of the solutions used in it. It is worth noting that, as in many other buildings designed by Aalto, most of the furniture, lamps and other fixtures was designed by the architect [3]. Despite the competition, embodied by the abovementioned Harpa, Nordic House is still intensively used for various social and cultural gatherings. In 2014, it hosted the days of Polish poetry, during which fragments of poems were read both in Polish and in Icelandic. Polish language is the mother tongue of the largest minority on the island.

In this context, it is worth mentioning the subject of churches. They are important for local communities not only as places of religious cult, but also a space for art exhibitions. A very significant centre, in which the biggest music festival of classical music is held, is the cathedral in Skalholt (Illustration 2). The characteristic church, which is a contemporary interpretation of traditional Lutheran temples, was erected in the 1960s, according to the design of Hoerdur Bjarnason. The simple white body of the building obscures an interior with surprisingly good acoustics, whose only adornment is colourful stained glass windows. The ascetic interior is perfect for organizing concerts, especially when it comes to Baroque music, which is often played there, albeit in new arrangements. The church is one of the more important spots on the cultural map of Iceland, which, in connection with its very interesting history, determines its uniqueness.

Another, equally interesting example of using a Lutheran temple for entertainment, is the unique blue church in Seyðisfjörður in which from time to time are held concerts of local bands, whose music often glorifies the old mythological deities. In the city, in the east of Iceland, which is the only one with a permanent sea connection with Europe, the church serves a key role in the integration of local community. The town, as a result of its location at the bottom of a fjord is in some parts of the year accessible only from the ocean side, and the church is a significant meeting spot. The most important concerts usually take place on Wednesday evenings as an attraction for passengers of the ferry, which leaves for Europe on Thursday morning.

In the nearby capital of eastern Iceland with a lack of multi-functional space for culture, the solution was different. An old slaughterhouse (which ceased its service after 50 years) was redeveloped. The Egilsstadir council decided to convert one of the oldest buildings in town into a community centre, in which concerts, lectures, exhibitions or other artistic activities could be organized. Design of an Icelandic architect, Bjorn Krisleifsson, was carried out in 3 years, between 2005 and 2008. As a result of the redevelopment, a multi-functional space appeared, with usable surface of 1500 m². The building, which retained its original body, is not breathtaking (Illustration 3). The community centre is surrounded by a car park, which adheres to the building from two sides. It springs from the fact that public transport is not developed in this part of Iceland, which forces people to use their own cars. From the outside, half of the building is covered with steel tiles, in which holes were drilled for big windows, which are supposed to let in more light. The inside of the building is far more interesting, where the open space allows free arrangement of furniture and fixtures, fit for the given moment. Some of the equipment of the old slaughterhouse was retained, which at times lends the place a dark ambience. It is worth noting, that the oldest jazz festival in Iceland is held annually in the building, which is however intensively exploited throughout the year. Apart from the multi-function room, there is a café, a reading room, a play room, a small cinema and painting studio. When it comes to program of operation, therefore, it is easy to notice the reference to the Nordic House. In the sparsely populated region of Iceland, building such as this serves a very significant function, and is an escape from the daily grind, typical in this latitudes and unfriendly climate. Despite the fact that the architecture is not of the highest order, in terms of functionality the building is very well adjusted to its tasks and the needs of local community [4].

Buildings substantially more interesting when it comes to design were built in the north of Iceland, in the Norðurland Eystra. Community centres in Dalvík and Akureyri are buildings designed precisely

to host cultural events, although they differ in scale. The community centre in Dalvík [5] is a place of meetings of local community, a place of integration, exchange of thought and gives a chance to present their works. The building was constructed in 2007-2009. Inside, we will find a concert hall with an auditorium, which can host, if need be, exhibitions, a library, a café and thematic workshops, in which the locals can explore their interests. Thanks to such programme, the centre is vibrant with life throughout the year and day. In Akureyri, on the other hand, in the Hof Cultural and Conference Center (Illustration 5), the role of the city is highlighted, as the capital of the second most urbanized region on the island. The program is richer, reminding of a smaller Harpa, rather than the Nordic House. During the construction works in 2007-2010, as a result of the crisis (which severely affected banking system on the island), there were financial difficulties. Despite this, the Danish Arkitema studio [6] interestingly dealt with the problem placed before it. A round building was erected on the ocean shore, which seems to levitate above the nearby marina. Elevation is cut in a way, which gives an impression that the onlooker always stands in front of the building, regardless of his actual position. The building is closed off with the port – church on the hill axis, but also creates a new axis with the airport located at the end of the fjord. The entrance hall runs through the middle of the building, and consequently it is possible to enter it from two sides. The interior is austere; concrete dominates the design, with occasional panels of light wood. On both sides of the hall (which serves the function of a roofed public space – an ingenious idea, bearing in mind that weather conditions in the region are often not satisfactory) there are 2 multi-function rooms. The bigger one can accommodate 510 people, the smaller – 200 at a time. Next to the halls there are restaurants, bookshops, small conference rooms, exhibition areas, the headquarter of a local tourism society and the waiting room of the bus station. Both described buildings are finished with local stone. Their design is simple, there is no unnecessary detail. There are numerous large windows, and in Akureyri there is also a large skylight over the whole entrance hall. The buildings are great examples, which show that designing quarters of such institutions requires an earlier in-depth analysis, which allow the best possible programme that will fulfill the needs of particular communities and give the building suitable scale.

3. Sports Architecture

Iceland, despite its small population, has achieved significant successes in sport. The most important so far is considered to be the silver medal in handball in the 2008 Beijing Olympic Games. Numerous footballers who play in the best leagues in Europe come from the country. It is therefore necessary to pose a question of how it is possible that such a small nation could bring up so many talented sportspeople. The key to success, it seems, is a significantly developed sports infrastructure. There are numerous sports centres, domes that cover sports fields, golf courses or open stadiums. The citizens have permanent access to them, and their number suggests that even the smallest settlements can use a sports complex that allows them to maintain an active lifestyle.

There is a great example of a small town (in 2011 it had the population of 1010) in the Vesturland region, called Olafsvík. Design office Glama/Kim Arkitektar from Reykjavík designed in it a multi-function sports hall with outside sports fields (Illustration 6). The simple shape of the building is covered with red concrete tiles and it has become an inherent part of the landscape. It is partly located on a hill, and consequently it does not weigh down on the settlement, although it is substantial in size. Inside there are: a large sports hall, cafes, a swimming pool, Jacuzzi with hot water (free in Iceland) and gyms. It is used both by the students of a nearby school and the local community. The possibility to use such a multi-functional complex is especially important in winter, when sunlight periods do not exceed 2 hours a day [7].

Another example of inexpensive, but equally functional solution of a sports hall is a complex of sports fields covered with a dome, located near the town of Hveragerði, which is famous for its cultivation

of exotic fruit, very uncommon in this latitude. It is possible thanks to the use of numerous hot springs. Thermal energy is very popular in heating of both private and public buildings, including sports architecture. The complex is covered with a dome, which renders it an inexpensive, but multi-functional design, which caters for the needs of local community. The covered space can be arranged in various ways, depending on current requirements.

The last example that I wish to mention, is the complex of sports clubs Rotor and Ármann [8]. Excellent cooperation of two sports clubs led to creation of a building, which fulfills the needs of both institutions at the same time. One club focuses on training of future gymnasts, and the other is responsible for the training of future footballers. In the sports hall, which was built with the financial means of both clubs, there is a gymnastics hall, a café, offices, technical base and locker rooms. The interestingly designed café allows to watch both the teenagers who practise gymnastics, and the ones who practise football. The minimalist body of the whole complex is cuboidal, covered with panels of grey metal sheeting. It is located near the national stadium in Reykjavik and complements its functions. Thanks to using such a solution a centre for sports and recreation was designed, with great public transport, numerous car parks and interesting offer for many inhabitants. The complex can be used throughout the week by large groups of visitors, which should be the goal while designing such investments, a fact that is, regrettably, often neglected in our country.

Similarly as in Poland, many sports centres are connected with schools. They are places which integrate communities, allow creating bonds between particular members of society. Many of them are architecturally advanced and introduce interesting solutions. What differentiates sports halls in Iceland from the Polish ones is the easy access for the whole community. The number of golf courses is unusually high, as the sport is very popular among Icelanders. They can be seen in every part of the island, at the feet of glaciers, near fjords and in semi-private spaces between apartment houses. Undoubtedly, sport plays a very important role in the life of people in Iceland.

4. Conclusions

Iceland, with its highly developed infrastructure – both in terms of sports and culture – should be an example for other countries, including Poland. In our country, community centers are being closed, while in Iceland those institutions are hugely popular. It is especially painful that in Poland it is often the small communities that lose those centers, and their access to various activities is very limited. It is, however, slightly different when it comes to sports. Thanks to programmes such as building the “orlik” pitches, more and more people can use leisure centers. In the article, I concentrated on small towns and settlements, as it is there that the infrastructure is most needed, and had it been sufficient, it would activate the local communities. The example of Iceland proves that the situation can be changed. Indisputably, financial means are necessary, but, as we can see, in many cases it is sufficient to follow the example of places such as Egilsstadir, where a new life was given to an existing building. Willingness to invest in such infrastructure seems to be of the biggest importance. In Poland, great amounts of money are put into construction of aqua parks, and not into community centers, which still evoke the associations with communism. A change in thought, which has shaped the current investments, can give a positive impulse to a return to wise creation of active society.

1. Wstęp

Islandia, kraj położony w pobliżu koła podbiegunowego, charakteryzuje się wyjątkowo niekorzystnymi warunkami klimatycznymi. Szczególnie uciążliwe są długie okresy, w których praktycznie nie ma słońca. Nie mniej dokuczliwe są silne wiatry oraz częste intensywne opady. Cechą typową dla obszarów o ekstremalnie ciężkich warunkach życia jest niewielka liczba mieszkańców poszczególnych miejscowości. W trudnym klimacie konieczne jest pobudzanie lokalnych społeczności zarówno do działań na polu kultury, jak i do aktywności fizycznej, do ruchu. Islandczycy należą do bardzo aktywnych narodów. Przez wieki centrum, wokół którego organizowane było życie odizolowanych wspólnot, był budynek kościoła. W wielu miejscowościach świątynia funkcje te pełni do dziś. Z czasem, wraz ze słabnącą rolą Kościoła luterańskiego na wyspie oraz coraz większymi wymaganiami co do uniwersalności obiektów, zaczęto szukać alternatywnych rozwiązań dla miejsc, które mogłyby odgrywać role wspólnych przestrzeni społecznych. Z powodu konieczności liczenia się z kosztami, podobnie jak w wielu innych europejskich krajach, musiały to być obiekty maksymalnie wielofunkcyjne, zdolne zaspokoić liczne potrzeby wspólnot [1, s. 23–26].

Szczególnie dwa rodzaje obiektów cieszą się wyjątkowym powodzeniem: domy kultury oraz hale wielofunkcyjne. W ciągu ostatnich 20 lat wzniesiono wiele budynków mających wypełniać funkcje integracyjne dla lokalnych społeczności. Budowle te powstawały zarówno w stolicy kraju, jak i w mniejszych ośrodkach. Tworzone były jako zupełnie nowe obiekty, ale też i jako przebudowy istniejących budynków, których funkcja ulegała przekształceniu. Łatwy dostęp do budynków tego rodzaju i możliwość uczestnictwa w proponowanych zajęciach sportowych i artystycznych przełożyły się bezpośrednio na liczbę znanych w świecie Islandczyków, którzy osiągnęli sukces w różnych dziedzinach kultury, nauki czy sportu. Wystarczy wspomnieć licznych muzyków (Björk, Emiliana Torrini czy też Sigur Rós) lub sportowców (piłkarzy nożnych oraz ręcznych). Trzeba przy tym pamiętać, że cała wyspa – wielkości 1/4 powierzchni Polski – zamieszкана jest jedynie przez 325 tys. osób. W tym kontekście jeszcze bardziej imponuje liczba znanych w świecie Islandczyków. Efekt ten nie byłby możliwy do osiągnięcia bez stale, pomimo kryzysu, rozbudowywanej infrastruktury sportowej oraz kulturalnej. Wiele z zastosowanych tam rozwiązań można by przenieść bezpośrednio do Polski, aktywizując mieszkańców tych części kraju, które są szczególnie ubogie w taką infrastrukturę, podwyższając przy tym standard życia lokalnych wspólnot, wpływając pozytywnie zarówno na świadomość kulturową, jak i aktywność fizyczną. Byłaby to też szansa na wzbogacenie krajobrazu często bardzo nieciekawych architektonicznie miejscowości o nowe, oryginalne budynki, co można zaobserwować w opisywanej w artykule Islandii.

2. Architektura kultury

Najważniejszym obiektem kultury na Islandii jest bez wątpienia centrum kongresowe Harpa wzniesione według projektu Henninga Larsena oraz biura Batterið w Reykjavíku. Budynek odgrywa pierwszorzędą rolę jako serce krajowej kultury. Uchodzi też za jedną z najbardziej ambitnych realizacji budynków kultury w ostatnich latach na świecie [2, s. 245–257]. Przed rokiem 2011, kiedy otwarto ten obiekt, jednym z ważniejszych miejsc, które dawały możliwość obcowania z kulturą wysoką, był Dom Nordycki (ilustracja 1) wybudowany w 1968 r. według projektu Alvara Aalta. Budynek ten w swej skali i programie funkcjonalnym idealnie wpisywał się w potrzeby ówczesnych mieszkańców stolicy. Jego wpływ na współczesną architekturę domów kultury, rozsianych po całej Islandii, jest bardzo wyraźny. Obiekt powstał w wyniku kooperacji państw nordyckich w ramach Rady Nordyckiej, która stara się pielęgnować wspólne wartości i kulturę. Później powstały podobne obiekty, m.in. na Wyspach Owczych. Ich program funkcjonalny zakłada wydzielenie sali widowiskowej, w której możliwe będzie organizowanie koncertów, odczytów czy też konferencji. Drugim ważnym punktem jest biblioteka, obecnie posiadająca blisko 30 tys. tytułów. Funkcje

te uzupełniają kawiarnia oraz zaplecze biurowe. Architekt dużą wagę przywiązuje też do wpisania obiektu w otoczenie, pragnie stworzyć symbol łączący naturę z ludźmi. Wprowadza bardzo wyraźny podział horyzontalny: na biały cokół jako odniesienie do licznych na Islandii lodowców oraz ciemnogrnatowe piętro, którego kształt według jednych symbolizuje fale pobliskiego oceanu, według innych natomiast jest nawiązaniem do pasma górskiego stanowiącego tło dla stolicy Islandii.

Budynek ten, mimo upływu lat, dalej zaskakuje świeżością zastosowanych w nim rozwiązań. Warto wspomnieć, że podobnie jak w wielu innych obiektach autorstwa Aalta większość mebli, lamp oraz innych elementów wyposażenia wnętrza również została przez niego osobiście zaprojektowana [3]. Pomimo konkurencji ze strony wspomnianej przeze mnie Harpy Dom Nordycki wciąż jest intensywnie wykorzystywany do organizacji różnego rodzaju wydarzeń społeczno-kulturalnych. W 2014 roku odbywały się w nim Dni Poezji Polskiej, w czasie których fragmenty poezji czytano zarówno po islandzku, jak i po polsku. Język polski jest językiem największej mniejszości na wyspie.

W tym kontekście warto poruszyć także temat kościołów. Służą one miejscowej ludności nie tylko jako miejsca kultu, ale również przestrzeń dla sztuki. Bardzo ważnym ośrodkiem, w którym odbywa się jeden z ważniejszych festiwali muzyki klasycznej w kraju, jest katedra w Skálholt (ilustracja 2). Charakterystyczny kościół, będący współczesną interpretacją tradycyjnych kościołów luterzańskich, powstał w latach 60. XX w. na podstawie projektu architekta Hördura Bjarnasona. Prosta biała bryła budynku skrywa wewnątrz o zaskakująco dobrej akustyce, którego jedynymi ozdobami są barwne witraże w oknach. To ascetyczne w swym wyrazie wnętrze sprawdza się znakomicie jako sala koncertowa, szczególnie w wypadku muzyki barokowej, która często odgrywana jest tu w nowych aranżacjach. Obiekt stanowi jedno z ważniejszych miejsc na kulturalnej mapie Islandii, co w połączeniu z jego bardzo ciekawą historią stanowi o jego wyjątkowości.

Innym równie interesującym przykładem wykorzystania świątyni luterńskiej do celów rozrywkowych jest oryginalny niebieski kościół w Seyðisfjörður, w którym cyklicznie odbywają się koncerty lokalnych kapel. Kapel, których muzyka często śławi starodawnych mitologicznych bogów. W tym położonym na wschodzie Islandii mieście, jako jedynym posiadającym stałe morskie połączenie z Europą, budynek kościoła odgrywa jedną z kluczowych ról w integracji miejscowej społeczności. Stanowi miejsce spotkań mieszkańców miejscowości, która z racji swojego położenia na dnie fiordu bywa w niektórych porach roku dostępna tylko od strony oceanu. Najważniejsze koncerty odbywają się zwykle w środowe wieczory jako atrakcja dla pasażerów promu, który odpływa stąd do Europy w czwartkowy poranek.

W pobliskiej stolicy wschodniej Islandii z brakiem wielofunkcyjnej przestrzeni dla kultury poradono sobie w zgoła inny sposób. Zdecydowano się na wykorzystanie starej rzeźni, która po prawie 50 latach zaprzestała działalności. Władze Egilsstadir podjęły decyzję o przekształceniu jednego z najstarszych w mieście budynków na centrum kultury, w którym byłoby możliwe organizowanie koncertów, odczytów, wystaw czy też prowadzenie różnego rodzaju zajęć artystycznych. Projekt islandzkiego architekta Björna Kristleifssona został zrealizowany w przeciągu 3 lat, pomiędzy rokiem 2005 a 2008. W wyniku przebudowy powstała wielofunkcyjna przestrzeń o powierzchni ponad 1500 m². Budynek, który zachował pierwotną bryłę, nie zachwyca architektonicznie (ilustracja 3). Centrum kultury otoczone jest z dwóch stron parkingiem przylegającym bezpośrednio do jego ścian. Wynika to z braku rozwiniętego transportu publicznego w tej części Islandii, co zmusza mieszkańców do korzystania z własnych samochodów. Budynek z zewnątrz obłożony jest w połowie stalowymi płytami, w których wybito otwory na sporych rozmiarów przeszklenia, mające doświetlić wnętrze.

Zdecydowanie ciekawsze jest wnętrze budynku, gdzie otwarta przestrzeń umożliwia dowolną aranżację i dostosowanie się do aktualnych potrzeb. Ciekawym zabiegiem jest też pozostawienie części wykończenia wewnątrz pamiętających poprzednie przeznaczenie obiektu, co wprowadza miejscami nieco mroczny klimat. Z ciekawostek warto dodać, że co roku w czerwcu odbywa się tu najstarszy festiwal jazzowy na wyspie, jednak gmach wykorzystywany jest intensywnie przez cały rok. Poza salą wielofunkcyjną miesz-

czą się tu kawiarnia, czytelnia, miejsce gdzie mieszkańcy mogą zagrać w różnego rodzaju gry, małe kino oraz pracownia malarska. Programowo widzimy więc nawiązanie do Domu Nordyckiego. Na najrzadziej zamieszkanym obszarze Islandii obiekt taki jak ten pełni wyjątkowo ważną funkcję w aktywizacji lokalnej społeczności, stając się odskocznią od codziennych ciężkich zajęć typowych na tych szerokościach geograficznych i w tak ciężkim klimacie. Mimo że architektura jest tu raczej na nie najwyższym poziomie, funkcjonalnie budynek jest bardzo dobrze dostosowany do stawianych przed nim zadań oraz potrzeb miejscowej ludności [4].

O wiele ciekawsze architektonicznie obiekty powstały na północy Islandii, w rejonie Norðurland Eystra. Centra kultury w Dalvíku i Akureyri to budowle zaprojektowane od początku jako przestrzeń dla sztuki. Różnią się między sobą skalą. Dom kultury w Dalvíku [5] (ilustracja 4) to miejsce skierowane przede wszystkim do miejscowej ludności, mające zapewnić jej miejsce integracji, wymiany myśli oraz dać możliwość przedstawienia tworzonych przez siebie dzieł. Obiekt powstał w latach 2007–2009. W jego wnętrzu znajdziemy zarówno salę koncertowo-audytoryjną, w razie potrzeby służącą do organizowania wystaw, jak i bibliotekę z kawiarnią oraz pracownie tematyczne, w których mieszkańcy mogą rozwijać swoje pasje. Dzięki tak skonstruowanemu programowi budynek ten tętni życiem o każdej porze roku i dnia. W Akureyri natomiast poprzez powstały tam Hof Cultural and Conference Center (ilustracja 5) chciano podkreślić rolę miasta jako stolicy drugiego największego obszaru zurbanizowanego na Islandii. Mamy tu do czynienia z o wiele bogatszym programem, bardziej przypominającym w swym rozmachu pomniejszonym Harpę niż Dom Nordycki.

Podczas budowy w latach 2007–2010 zmagano się z problemami finansowymi spowodowanymi kryzysem, który szczególnie brutalnie obszedł się z systemem bankowym na wyspie. Mimo to duńskie biuro Arkitema [6] świetnie poradziło sobie z postawionym przed nim problemem. Stworzono interesującą okrągłą budynek tuż nad brzegiem oceanu, który zdaje się lewitować nad pobliską mariną. Elewacja jest ponacinana w taki sposób, że użytkownik ma wrażenie ciągłego przebywania przed frontem budynku niezależnie od miejsca, w którym się znajduje. Obiekt domyka oś port–kościół na wzgórzu, ale też tworzy nową oś z portem lotniczym umiejscowionym na końcu fiordu. Przez środek budynku przebiega hall wejściowy, umożliwiający wejście do centrum z dwóch stron. Wnętrze utrzymane jest w surowej stylistyce, dominuje beton architektoniczny miejscami złamany wstawkami z jasnego drewna. Po obu stronach holu, pełniącego funkcję zadaszonej przestrzeni publicznej (co jest bardzo trafnym rozwiązaniem, zważywszy na częste w tym rejonie złe warunki atmosferyczne), mamy umiejscowione dwie sale wielofunkcyjne. Większa z nich jest w stanie pomieścić 510 osób, druga, mniejsza, może przyjąć jednorazowo 200 widzów. Obok sal znalazły się restauracje, księgarnie, małe salki konferencyjne, przestrzenie ekspozycyjne, siedziba regionalnego towarzystwa turystycznego oraz poczekalnia dworca autobusowego.

Oba opisane tu gmachy wykorzystują lokalny kamień jak element wykończenia bryły. Cechuje je prosta architektura pozbawiona zbędnych detali. Światło wprowadzane jest za pomocą sporych rozmiarów przeszkleń, w Akureyri wspomaganych dodatkowo przez olbrzymie świetliki nad całym holem wejściowym. Obiekty te są doskonałym przykładem pokazującym, że projektowanie siedzib tego typu instytucji wymaga wcześniejszych dokładnych analiz, pozwalających na optymalne dopasowanie programu do potrzeb poszczególnych społeczności i nadanie budynkowi odpowiedniej skali.

3. Architektura sportowa

Islandia, mimo niewielkiej liczby mieszkańców, odnosi znaczące sukcesy sportowe. Za największy poczytuje sobie zdobycie srebrnego medalu w piłce ręcznej na olimpiadzie w Pekinie w 2008 r. Z kraju tego pochodzi wielu piłkarzy grających w najlepszych ligach Europy. Pojawia się pytanie, jak tak mały kraj zdołał wychować tylu wybitnych sportowców. Kluczem do sukcesu okazuje się świetnie rozbudowana infrastruktura sportowa. Jadąc przez Islandię, często napotyka się hale sportowe, balony przykrywające

boiska, pola golfowe czy też otwarte stadiony. Obiekty te są stale dostępne dla użytkowników, a ich liczba sprawia, że nawet najmniejsze osady mają w pobliżu obiekt umożliwiający prowadzenie przez mieszkańców aktywnego trybu życia.

Doskonałym przykładem jest mała miejscowość położona w rejonie Vesturland o nazwie Ólafsvík. Biuro architektoniczne Glama/Kim Arkitektar z Reykjavíku zaprojektowało w tej niewielkiej osadzie, zamieszkiwanej (w 2011 r.) przez 1010 mieszkańców, wielofunkcyjną halę sportową wraz z zewnętrznymi boiskami (ilustracja 6). Prosta bryła budynku, obłożona płytami betonowymi barwionymi na kolor czerwony, zaskakująco dobrze wpisuje się w krajobraz miasteczka. Wkomponowanie jego bryły we wzgórze, na którym częściowo jest położony, pozwoliło na uniknięcie wrażenia przytłoczenia miejscowości przez ten górujący nad nim, niemałych rozmiarów obiekt. W środku umieszczono, poza halą z boiskami, kawiarnię, basen, jacuzzi z gorącą wodą, która na Islandii jest darmowa, oraz siłownię. Korzystają z nich zarówno uczniowie sąsiadującej szkoły, jak i wszyscy pozostali mieszkańcy. Możliwość użytkowania wielofunkcyjnego obiektu jest szczególnie ważna w okresach zimowych, gdy jasno na zewnątrz jest nie dłużej niż 2 godziny [7].

Innym przykładem taniego, ale równie funkcjonalnego rozwiązania zastosowanego w wypadku obiektu sportowego jest zespół boisk przykrytych balonem zlokalizowany w pobliżu miasteczka Hveragerði. Miasteczka, które zresztą słynie z dość nietypowej jak na tę szerokość geograficzną uprawy egzotycznych owoców. Jest to możliwe dzięki wykorzystaniu ciepła z bardzo licznych gorących źródeł. Energia termalna jest tu powszechnie użytkowana do ogrzewania zarówno domów prywatnych, jak i obiektów użyteczności publicznej, w tym architektury sportowej. Dzięki przykryciu boiska tak prostą strukturą jak balon także tu udało się wprowadzić niskim kosztem wielofunkcyjny obiekt sportowy, aktywizujący miejscową ludność. Przykryta przestrzeń daje się aranżować na wiele sposobów w zależności od aktualnych wymagań i potrzeb.

Ostatnim przykładem, na którym chciałbym się skupić, jest budynek klubów sportowych Þróttur and Ármann [8]. Doskonała współpraca dwóch klubów sportowych zaowocowała stworzeniem budynku spełniającego potrzeby obydwóch instytucji jednocześnie. Jeden z klubów koncentruje się na trenowaniu przyszłych gimnastyków, drugi odpowiada za szkolenie przyszłych piłkarzy nożnych. W hali sportowej, która została wzniesiona ze środków obu klubów, znalazło się miejsce na salę gimnastyczną, kawiarnię, biura, zaplecze techniczne oraz szatnie. Ciekawie zaprojektowana kawiarnia pozwala na oglądanie zarówno młodzieży ćwiczącej gimnastykę, jak i trenującej piłkę nożną. Cały kompleks zamknięty jest w minimalistycznej prostopadłościennych bryle, pokrytej panelami z szarej blachy. Obiekt ten, usytuowany nieopodal stadionu narodowego w Reykjavíku, bardzo ciekawie uzupełnia jego funkcje. Dzięki takiemu zabiegowi stworzono centrum sportu i rekreacji świetnie skomunikowane z miastem, posiadające liczne parkingi oraz ciekawą ofertę dla wielu mieszkańców. Pozwoliło to również na użytkowanie obiektów przez cały tydzień przez szerokie grupy użytkowników, co powinno być jednym z głównych celów przy planowaniu tego typu inwestycji, o czym, niestety, często zapomina się w naszym kraju.

Podobnie jak w Polsce wiele obiektów sportowych połączonych jest z placówkami oświaty. Stanowią one punkty integrujące dane społeczności, pozwalają na budowanie więzi pomiędzy członkami społeczeństwa. Wiele z nich prezentuje bardzo wysoki poziom architektoniczny, wprowadzając ciekawe rozwiązania. Tym, co odróżnia obiekty sportowe na Islandii od tych, które powstają w naszym kraju, jest łatwy dostęp do nich, zapewniony każdemu mieszkańcowi. Czymś niespotykanym nigdzie indziej w Europie jest liczba pól golfowych – golf to sport bardzo popularny wśród Islandczyków. Pola do golfa można spotkać w prawie każdym zakątku Islandii, od stóp lodowców, poprzez fiordy, aż po przestrzenie półprywatne między blokami. Sport odgrywa niewątpliwie bardzo ważną rolę w życiu tego wyspiarskiego narodu.

4. Podsumowanie

Islandia wraz ze swoją rozbudowaną infrastrukturą zarówno obiektów kultury, jak i bazy sportowej powinna stanowić wzór dla innych krajów, w tym dla Polski. Podczas gdy w naszym kraju zamyka się domy kultury, tam możemy zaobserwować, że instytucje takie cieszą się dużym powodzeniem. Szczególnie bolesne u nas jest to, że likwidacje obiektów dotyczą najczęściej małych społeczności, które w Polsce borykają się z wykluczeniem spowodowanym brakiem dostępu do wielu rodzajów aktywności. Trochę lepiej sytuacja wygląda z dostępem do infrastruktury sportowej. Dzięki programom, takim jak budowa boisk „orlik”, coraz więcej osób może korzystać z obiektów rekreacyjnych. W swoim artykule skoncentrowałem się na małych miastach i osadach, gdyż obecnie to tam są największe braki w infrastrukturze, która – gdyby była wystarczająca – mogłaby aktywizować wspólnoty tam mieszkające. Przykład Islandii dowodzi, że jest to jak najbardziej możliwe. Niewątpliwie wiąże się to z nakładami finansowymi, ale jak możemy zauważyć, w wielu wypadkach wystarczy skorzystać z rozwiązań podobnych do tych w Egilsstadir, gdzie dano drugie życie budynkowi już istniejącemu. Najważniejsza wydaje się tu chęć do inwestowania w tego typu infrastrukturę. W Polsce gigantyczne dofinansowania o wiele chętniej przeznaczają się na kolejny park wodny niż na dom kultury, który w naszym kraju wciąż kojarzy się z czasami komunizmu. Zmiana tego sposobu myślenia, decydującego o kierunkach aktualnych inwestycji, może dać pozytywny impuls do powrotu do mądrego kreowania aktywnego społeczeństwa.

References/Literatura

- [1] Gyurkovich M., *Hybrydowe przestrzenie kultury we współczesnym mieście europejskim*, Wydawnictwo PK, Kraków 2013.
- [2] Newhouse V., *Site and Sound: the architecture and acoustics of new opera houses and concert halls*, The Monacelli Press LLC, New York 2012.
- [3] The Nordic House, <http://www.nordichouse.is/> (online: 20.02.2015).
- [4] The Slátturhúsið Culture Center, <http://www.slaturhusid.is/> (online: 20.02.2015).
- [5] Menningarhúsið Berg, <http://www.dalvikurbyggd.is/> (online: 20.02.2015).
- [6] The HOF Cultural and Conference Center, <http://arkitema.dk> (online: 20.02.2015).
- [7] Gláma-Kím Architects, <https://glamakim.wordpress.com/> (online: 20.02.2015).
- [8] PK ARKITEKTAR, <http://www.pk.is/> (online: 20.02.2015).

III. 1. The Nordic House in Reykjavik
(photo by author)

II. 1. Dom Nordycki w Reykjaviku
(fot. autor)

III. 2. Church in Skálholt
(photo by author)

II. 2. Kościół w Skálholt (fot. autor)

III. 3. The Slátturhúsið Culture Center
in Egilsstaðir (photo by author)

II. 3. Centrum kultury Slátturhúsið
w Egilsstaðir (fot. autor)

III. 4. Berg Culture Center in Dalvik
(photo by author)

II. 4. Centrum kultury Berg w Dalviku
(fot. autor)

III. 5. Hof Cultural and Conference
Center in Akureyi (photo by author)

II. 5. Centrum konferencyjne i kulta-
ralne HOF w Akureyi (fot. autor)

III. 6. Sport Center in Ólafsvík
(photo by author)

II. 6. Hala sportowa w Ólafsvíku
(fot. autor)